

Financijski klub

Tržišno obrađivanje dohotka

Istraživački rad

Ivan Zvonimir Spitek

Spitek10@net.hr

Ključne riječi: Dohodak i bogatstvo, faktorski i osobni dohotci, transferna plaćanja

Zagreb, veljača 2011. godine

Sadržaj

Uvod.....	2
Dohodak i bogatstvo.....	2
SAD-krajnosti u dohotku i bogatstvu.....	3
Transferna plaćanja i njihova uloga u dohotku.....	6
Zaključak.....	6
Literatura.....	7

Uvod

U tržišnim ekonomijama novac daje vrijednost proizvodima i uslugama koje pojedini građanin treba ili koristi. Novac kao sredstvo plaćanja određuje cijenu proizvoda ili usluge, gubi ili dobiva na vrijednosti ovisno otečajevima te gospodarskim kretanjima u svijetu. Ako je novac po svojoj definiciji toliko bitan za normalno funkcioniranje ekonomije, kako građanin (pojedinaac) može doći do njega i kako ga uopće koristiti?

Građanin, sudjelujući na tržištu rada, davajući poslodavcima uvid u svoja znanja i sposobnosti, stvara proizvod ili uslugu koji su potraživani na širokom tržištu. Kada poslodavac prihoduje od prodaje proizvoda, on daje građaninu nadnicu kao cijenu rada koju je građanin uložio te na taj način stvara se građaninov osobni dohodak.

Građanin-Rad kao input-Poduzeće-Proizvodi i usluge plasirane na tržištu-prihod-poduzeće isplaćuje građaninu nadnicu kao cijenu njegovog rada uloženog u proizvod ili uslugu-građaninov osobni dohodak

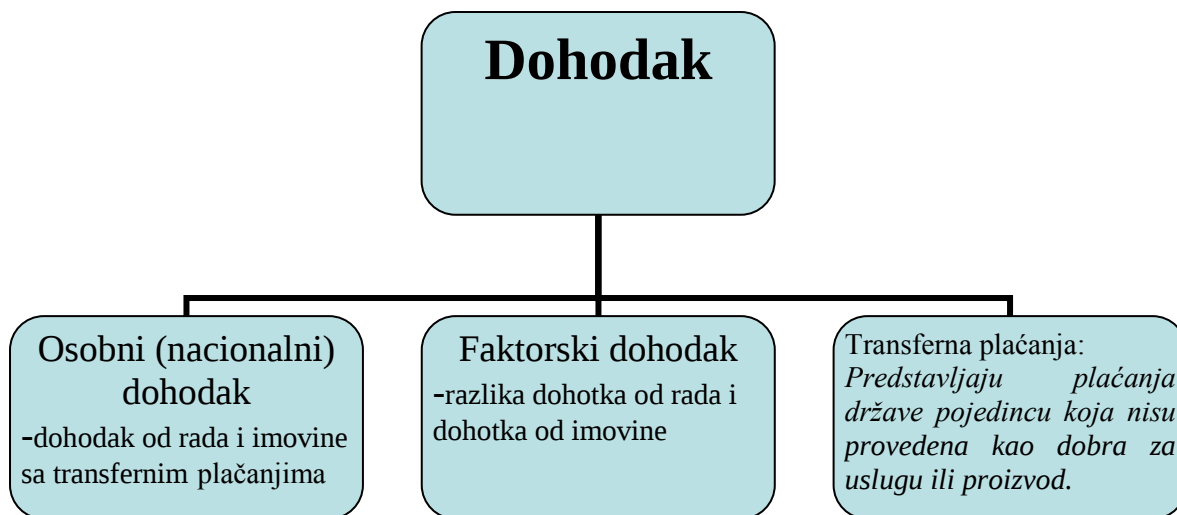
Dohodak i bogatstvo

Iako se poopćeno dohodak definira i kod većine građana definira kao priljev nadnica u kućni proračun, dohodak je ostvariv i kroz priljev kamatnih prihoda (primjer: Depoziti na štednju u bankama), dividendi (dio dobiti dioničkog društva koji se isplaćuje dioničarima tj. vlasnicima dioničkog društva). Zbroj takvih dohodaka se naziva nacionalnim dohotkom. Kod takve vrste dohotka važno je razlikovati dohodak od rada (nadnice, plaće itd.) od dohotka od imovine (dospijecem kamata na štednju, dohotkom rente, ako ste stanodavac koji ima podstanare itd.). Osim već nabrojenih definicija, tržišno gospodarstvo na neki način traži jedinstvene potencijale u radnoj snazi kao sastavni element faktora proizvodnje.

Na primjer, Lionel Messi, nogometaš nogometnog kluba Barcelona i argentinski nogometni reprezentativac, ima milijunske klupske i sponzorske ugovore, dok deseci tisuća njegovih sunarodnjaka nogometaša ili ne igraju u jakim natjecanjima ili nikad ne zarade istinsku priliku za proboj. U čemu se onda Lionel Messi razlikuje od tisuća mladih igrača koji se loptaju po ulicama Buenos Airesa i čekaju 5 minuta slave?

Kao prvo, Lionel Messi je svojim iznimnim radom i ulaganjem u svoju kvalitetu igre osigurao pozornost velikog kluba kao što je Barcelona te tim činom dokazao osnovnu hipotezu određivanja dohotka radne snage (Što je više čovjek spreman raditi na sebi i razvijati svoje talente i afinitete, bez obzira radi li se o sportu, glazbi, glumi ili akademskom stupnju obrazovanosti, tržište rada prepoznaje kvalitetu i nudi priliku za proboj i uspjeh).

Takvi primjeri i razlike su najvidljivije u SAD-u, političkoj i gospodarskoj supersili čije tržište predstavlja obrazac ponašanja društva koje cijeni rad i traži kvalitetu.

Slika 1:Grafikon osnovne podjele dohotka

SAD-Krajnosti u dohotku i bogatstvu

Osnove na kojima počiva gospodarstvo SAD-a:

Sjedinjene Američke Države spadaju u sam svjetski vrh po gospodarskoj snazi i životnom standardu većine građana. Takvoj gospodarskoj snazi i razvoju pogodovali su golem prostor, povoljna klima, povoljni uvjeti za poljoprivredu, golemo rudno bogatstvo, dugotrajna neovisnost, dugotrajno razboblje bez ratova na domaćem tlu (zadnji velik rat je bio građanski rat 1861-1865 ako ne računamo napad na Pearl Harbor i terorističke napade u 20.stoljeću), preskakanje feudalizma, vrlo jak sindikalni pokret, veliki kapital i politička stabilnost demokratskog sustava i tržišnog gospodarstva. Temelj američkog gospodarstva jest slobodno tržište i poduzetništvo gdje se poslovne odluke donose u skladu s tržišnim očekivanjima i potrebama.

Državni utjecaj se osjeća u npr. makroekonomskoj politici kamata i slično. Povoljan okvir za razvoj gospodarstva jesu i pozitivni zakoni, koji su već dugo snazi u SAD-u kao npr. antimonopolistički zakoni, koji ni jednom poduzeću ne dopuštaju monopol proizvodnje i određivanja cijena, jer tada najčešće potrošač mora plaćati previsoku cijenu proizvoda. Zakonima su zaštićeni potrošači od nekvalitetne i štetne robe, radnici od loših radnih uvjeta, kao i okoliš od pretjeranog onečišćenja. Iz državnog se proračuna izdvajaju sredstva za istraživanje i razvoj raznih industrija i proizvoda, što pomaže brojnim regijama i gradovima u postizanju većeg stupnja razvoja.

Poljoprivredom se bavi relativno mali broj stanovništva - 2,7%, ali poljoprivredna je proizvodnja u SAD-u među najproduktivnijima u svijetu. Obilježavaju je veliki posjedi, najsuvremenija mehanizacija i kemijsko-tehnička zaštita, a poticaj joj daju veliko unutrašnje tržište i političko-gospodarske veze SAD-a sa svijetom, gdje se plasiraju viškovi.

U sekundarnim djelatnostima radi 23,9% Amerikanaca. SAD proizvodi i troši najviše energije na svijetu. Velika nalazišta nafte su u Teksasu, Kaliforniji i na Aljasci, a ugljena u Apalačima. Velika nalazišta prirodnog plina su uz Meksički zaljev, a većina rijeka iskorištena je za dobivanje električne energije. Na rijeci Tennessee izgrađeno je čak 30 brana. SAD su i najveća nuklearna sila, a koriste se zalihe uranija u državi Colorado. Na tako velikom i geološki različitom prostoru postoje sve potrebne rude koje se prerađuju u snažnoj industriji. U SAD-u nije započela industrijska revolucija, ali je izum pokretne trake (1913., Ford) bila svojevrsna revolucija kasnije industrijske proizvodnje u svijetu.

Industrija se snažno razvila zahvaljujući bogatstvu energije, sirovina (šume, rude, poljoprivredni proizvodi) i brojnom te dobro školovanom stanovništvu. U suvremenim industrijskim pogonima proizvodi se gotovo sve, a svjetski poznati američki proizvodi su automobili (Ford, General Motors), računala (IBM, Compaq), zrakoplovi (Boeing), telefoni (Motorola) i dr. Ističu se tri industrijske regije: sjeveroistok (najveća), Meksički zaljev i pacifička industrijska regija (Los Angeles, San Francisco, Portland, Seattle). Današnja industrija ima sve manje zaposlenih i sve više strojeva, robota i automatizacije.

Iako američka industrija proizvodi goleme količine roba, SAD su veći uvoznik nego izvoznik industrijskih proizvoda pa se stvara trgovinski deficit.

Većina stanovnika SAD-a, njih 73,5%, radi u tercijarnim djelatnostima, od kojih su svjetski najznačajnija znanstvena istraživanja (svemir, vojna tehnologija, informatika, telekomunikacije, robotika, zrakoplovi, biotehnika, medicina). Najznačajnija svjetska koncentracija istraživačkih laboratorija i znanstvenika je u tzv. Silicijskoj dolini (Silicon Valley). Veliko značenje u svijetu imaju i američke novčarske kuće (banke, burze, osiguravateljska društva), a značajne su i trgovine. U svijetu je bez konkurencije američka filmska industrija, Hollywood, koja donosi goleme dobiti.

Tržišna raspodjela dohotka:

Tržišno gospodarstvo ne može osigurati jednakost svih građana koji rade i plaćaju porez. Procjenjuje se da je 5% stanovništva SAD-a imućno te im dohodak rada i imovine iznosi višemilijunske iznose. Kada bi se izračunalo 5% od 303 630 000 stanovnika SAD-a dobije se impozantan broj od 15 181 500 ljudi koji imaju milijunske dohotke.

S druge strane, milijuni Amerikanaca su pred objavom osobnog bankrota i beskućničkog života. Primjera radi: Robert Clark, beskućnik i nezaposleni radnik iz Detroita je emigrirao u Miami u potrazi za boljim životom. Spavao je ispod mostova, a danju bi privremeno radio u lučkom skladištu za nadnicu od 8 dolara na sat. Usprkos ustrojenoj državi sa jakim sindikalnim pokretima, poslodavci su Robertu pronalazili i uračunavali svaki trošak od korištenja opreme do boravka u WC-u za vrijeme nužde. Na kraju tjedna Robertova plaća je iznosila 31,28\$. Nije valjda moguće da je radio samo 4 sata tjedno?

Ova Robertova, a i brojne druge priče otvaraju nam pogled na dva lica SAD-a. Je li nužno polarizirati stanovništvo i razdijeliti ih na vrlo bogatu manjinu i siromašnu većinu? Gdje nestaje ideja stabilnog potrošačkog srednjeg sloja koji osobnom potrošnjom generira rast američkog bruto domaćeg proizvoda?

Obrazovanje i njegov utjecaj na raspodjelu dohotka:

Zanimanje	1980. godina	2001. godina
Poljoprivreda	\$16.438,00	\$24.657,00
Rudarstvo	\$40.580,00	\$60.871,00
Proizvodnja	\$30.386,00	\$45.580,00
Maloprodaja	\$15.339,00	\$23.009,00
Financijski sektor	\$107.919,00	\$161.879,00
Država	\$27.800,00	\$41.700,00

Tablica 1: Prikaz zarada u pojedinim sektorima američke ekonomije u 1980. i 2001. godini.

U tablici se prikazuju razni sektori koji su na različit način podložni obrazovanju. Prema svim podacima, građani SAD-a sa završenom srednjom školom su osuđeni raditi slabije plaćene poslove kao što su maloprodaja i poljoprivreda te rudarstvo, a financijski sektor je uzet kao primjer zanimanja koji traži visoku razinu znanja i žrtvovanja koje se dugoročno isplati na razini osobnog dohotka jer plaća djelatnika u financijskom sektoru u SAD-u je bila veća 1980.-e nego što su plaće svih sektora u 2001. godini.

Svjetski trendovi, a ne samo američki očitavaju velike razlike u dohotku kao izravnu posljedicu čovjekove spremnosti učenju i stalnom usavršavanju. U slučaju da građani materijalno nisu u stanju sami sebi priuštiti dodatna obrazovanja ili prekvalifikacije, država, a prije svega SAD bi trebala poraditi na reformama tržišta rada, fleksibilnijem traženju poslova i poticajnim davanjem transfernih plaćanja po skandinavskom modelu. (naknada za nezaposlene i do 80% plaće u prvih godinu dana uz aktivno traženje posla i obaveznu dokvalifikaciju)

Transferna plaćanja i njihova uloga u dohotku

Transferna plaćanja predstavljaju plaćanja države pojedincima koja nisu provedena kao uzvrat za tekuća dobra ili usluge. Najčešći oblik transfernog plaćanja je naknada za nezaposlene koja u Republici Hrvatskoj iznosi 70% od iznosa prosječne plaće u Republici Hrvatskoj za prvih 90 dana, a 35% od iznosa prosječne plaće u Republici Hrvatskoj za preostalo vrijeme.

No, u Republici Hrvatskoj ne postoji jača osviještenost nezaposlenih osoba, ali niti volja zavoda za promicanjem dodatnog usavršavanja i prekvalifikacija koje zbog održavanja na privatnim učilištima znaju biti skupa, a natječaji zavoda za zapošljavanje birokratsko komplicirani.

Kada bi se radio projekt ciljane reforme fleksibilnosti tržišta rada, tada bi transferna plaćanja odigravala sve manju ulogu u osobnim dohotcima građana, a sam čin reforme bi dugoročno značio smanjenje proračunskih davanja.

Zaključak

Dohodak je kao ekonomski pojam osobne prirode veoma različit od osobe do osobe. Građanin kao odgovorni član društva u kojem živi sam prosuđuje koja će mu dohodovna mogućnost biti najpovoljnija za život. Hoće li to tradicionalno biti nadnice ili će sa novim desetljećem dohodak kao ekonomsko mjerilo financijske snage potrošača dobiti novu dimenziju?

Premda je dohodak na osobnoj razini stvar volje svakog pojedinca, država je regulator pravednosti i prividne kupovne jednakosti društva te se kao takva mora uhvatiti sa nužnim reformama tržišta rada i poreznim sustavima koje bi stabilizirale proračun i ostavili zdravi srednji sloj građanstva spreman da sasvojom osobnom potrošnjom pridonosi razvitku bruto društvenog proizvoda svoje zemlje, bez obzira radilo se to u Republici Hrvatskoj ili SAD-u.

Literatura

1. Samuelson, P. A. i Nordhaus, W. D., *Ekonomija: osamnaesto izdanje*, MATE, Zagreb, 2007, Str. 225-227
2. Novčana naknada za nezaposlene (2008) Dostupno na: <http://www.hzz.hr/>
3. Predavanja (2010) Dostupno na: <http://www.efzg.hr/lskuflic>